

Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D. Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

§. II. Legis causa finalis, & efficiens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74152](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74152)

7. *Lex debet esse illius potentia, in qua est dominium quoad vim dirigendi, non quoad vim movendi.*
8. *Finis legis est bonum commune.*
9. *Non est necessarium finis operantis, sed operis.*
10. *Ideo fertur ad communitatem.*
11. *Qualis debeat esse communitas?*
12. *Causa legis efficiens.*
13. *Legis definitio.*
14. *Diversa legis divisiones.*
15. *Actus legis.*
16. *Differentia inter legem, preceptum, privilegium, & consilium.*

§. I.

Sive Lex formaliter actus rationis, vel voluntatis?

1. **S**uppono primò, necessarium fuisse hominibus, ut haberent legem, per quam ipsorum actus in proportionatum finem honestatis dirigerentur. Nam primò: Creatura rationalis & ab intrinseco defectibilis in suis operationibus, cum ipsa sibi non possit esse regula suarum operationum, indiget regulà Superioris, eandem præcipivè & obligatorivè adstringente intra limites honestatis, ne ab iis exorbitet: atqui homo est creatura rationalis ab intrinseco defectibilis in suis operationibus: ergo indiget tali regulà Superioris, h. e. lege, quâ dirigatur in finem honestatis. Secundo. Creatura rationalis essentialiter subjecta jurisdictioni Divinæ, etiam ab illo in suis actibus essentialiter jus & legem accipit; sed homo est ejusmodi creatura: ergo. Tertio. Necessè fuit, ut homines singuli & privati subordinarentur toti communitati, ac bonum privatorum dependeret à bono communi omnium: sed hoc absque legibus obtineri non posse experientia constat: ergo necesse fuit, leges dari. Quæ rationes probant, in omni statu legem fuisse necessariam. Itaque supposita legis existentia & necessitate

2. **S**uppono secundo, ad condendam legem varios actus tam voluntatis, quam intellectus concurrere. Nam primò post efficacem intentionem boni publici oritur consultatio de utilitate & congruitate legis ad hunc finem condendæ; quam consultationem claudit resolutoria sententia, ac iudicium de legis æquitate: mox voluntas legem sic præviè consultatam eligit, & quâ pollet autoritate ac potestate jurisdictionis subditos obligare decernit. Hæc voluntate excitatâ & applicatâ ratio mox per actum imperii eandem voluntatem subditis efficaciter denunciat, vimque obligandi in ipsos moraliter derivat.

Quæritur ergo: In quonam istorum actuum formaliter & secundum metaphysicam suam essentiam lex consistat, Communis Scottistarum & Recentiorum collocat in actu voluntatis, consequenter ad sua principia posita in Tract. de Act. hum. ubi docent imperium formaliter esse actum voluntatis, qui supponat actum intellectus. Alii in utroque actu tam intellectus quam voluntatis ex æquo constituunt. Communis Thomistarum docet formaliter consistere in actu rationis, qui imperium dicitur, necessariò tamen præsupponere actum voluntatis.

Cum quâ sentio & probo primam partem assertionis primò ex S. D. h. c. a. 1. & 1. 2. q. 17. a. 1. Imperium est actus rationis practicæ, quia est quædam directiva & ordinativa intimatio operis faciendi vel omitendi ad subditos capaces directionis: sed lex formaliter est imperium: ergo formaliter est actus rationis practicæ. Major supponitur ex Tract. de act. hum. & inde liquet: quia ordinare, dirigere, intimare, loqui sunt actus intellectus: sed hoc est munus proprium imperii: ergo. Minor conceditur ab omnibus; lex quippe est præceptiva ordinatio, efficax & obligatoria, eoque distincta à consilio; *virtus legis est præcipere, vel prohibere l. legis virtus; ff. de leg.*

Probatur secundo, Electio tamen essentialiter prærequirit actum intellectus, à quo habet quòd sit assumptiva unius mediæ præ altero, tamen formaliter non consistit in actu intellectus, sed voluntatis; neque ex actu intellectus componitur: ergo tamen lex ceu imperium essentialiter prærequirit actum voluntatis, & inde accipiat efficaciam motricem, non ideo tamen formaliter consistit in actu voluntatis.

Altera pars probatur: quia vis motiva & liberris in actibus prudentiæ & intellectus practici dependet à voluntate ceu primo movente in ordine creato: sed lex & imperium habet vim movendi, estque actus liber pertinens ad prudentiam & intellectum practicum: ergo dependet à prævio actu voluntatis.

Ex quo inferes primò, legem formaliter non consistere in iudicio practico intellectus, quod consultationem sequitur, & vocatur dictamen vel sententia de agendis, v. g. *hoc est tibi faciendum*: nam, ut loco cit. diximus, imperium movet ad executionem, quod exprimitur per verba, *fac hoc*, nec ostendit tantum faciendam, sed præcipit: sed lex est imperium: ergo.

Inferes secundo. Cum in Sac. Script. DEI lex vocatur voluntas, ut ps. 32. & 142. id accipiendum esse originativè & præsuppositivè, quia prima & radicalis vis movendi ac obligandi pertinet ad voluntatem: Cum verò vocatur *mandatum, judicium, eloquia, sermones DEI*, esse accipiendum formaliter. Sic pariter cum Prov. 6. *lex lux & mandatum DEI lucerna* ps. 118. nuncupatur, ad intellectum principaliter pertinere indicatur; illuminatio quippe, sicut & ideatio, exemplatio, & c. directricis potentia, & oculi intellectualis sunt munia. Nihilominus

Obijcies: In illa potentia residet actus legis, in qua formaliter residet superioritas & dominium: sed hoc formaliter residet in voluntate: ergo & actus legis. Major probatur: quia legislatio est actus Superioris, & provenit ex dominio jurisdictionis.

Respondeo distinguendo majorem: in qua formaliter residet dominium, quoad vim regulandi & dirigendi, concedo; quoad vim movendi, nego: & sic distincta minore, nego consequentiam.

§. II.

Legis causa finalis & efficiens.

Finis intrinsecus legis est bonum commune. 8. *Lex, inquit Isidorus citatus, est nullo privato commodo,*

Nn 3

commodo, sed pro communi utilitate civium conscripta. Ratio ex S. D. est primò, quia regula communis perrinens ad principium humanorum actuum, debet respicere finem ultimum, tanquam principium primum in operativis: finis quippe & actus debent ad invicem proportionari: sed finis ultimus est felicitas, eaque communis; siquidem particularis felicitas refertur ad communem, tanquam pars ad totum; ergo lex primariò & intrinsecè intendit communem felicitatem, h. e. bonum commune.

Secundò. Legem ferre est actus potestatis gubernativæ vel Divinæ, vel à DEO in homines derivatæ. Si est ipsius DEI, constat, ab ipso intendi communem hominum beatitudinem: si est actus potestatis ab ipso derivatæ, debet hujus potestatis exercitium divinæ intentioni conformari, idque sive illa immediatè à DEO, sive tantum mediatè, & ab hominibus immediatè proveniat: neque enim populus potestatem gubernativam in unum vel plures contulit, ut suis commodis, sed ut publico bono confulerent, nec regnum est propriè regem, sed rex propter regnum, inquit Arist. 3. polit. unde hanc inter regem & tyrannum differentiam agnoscit D. Basil. hom. 12. in Proverb. quòd ille propriam, hic communem in suo regno quærat utilitatem.

9. Ista tamen publici boni intentio non est necessariò ex fine operantis, sed sufficit, si sit ex fine operis. Ideo que lex erit valida, si cum voluntate obligandi lata, ex se ad commune bonum sit utilis, quantumvis privatè intentione legislatoris in propriam commodum, aliumve pravum finem detorqueatur: *Etsi enim ille* [inquit D. Aug. 1. 1. de lib. arb. c. 5.] *cum aliqua libidine hoc statuit, non ex eo fit, ut ei legi cum libidine obtemperare necesse sit, & quia bona lex & à non bono ferri potest.*
10. Quæ causa est, quòd lex ad communitatem ferri debeat: *Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.* L. jura 8. ff. de leg. Est quippe lex actus prudentiæ gubernativæ & architectonicæ quæ respicit bonum commune, & non nisi in communitate reperitur. Sed qualis illa, & quanta debet esse communitas, ut sit propriæ legis capax? R. cum Suar. 1. 1. c. 6. requiri communitatem perfectam. Talis est, quæ sibi sufficit ad comparandam, & conservandam felicitatem, quatenus mutuo partium subsidio humanitus fieri potest & solet. Dividitur in realem, seu localem, quæ terminis realibus, seu localibus clauditur, ut civitas, regnum, &c. & in personalem, quæ non tam à loco, quàm personis ad se invicem sub perfecto regimine moraliter unitis attenditur, ut est aliquis Ordo Religiosus, Militaris, &c. Imperfecta communitas est congregatio plurium personarum, insufficientis tamen ad efficiendum unum corpus politicum, & felicitatem humanam mutuo partium concursu conservandam; cujusmodi est quælibet privata domus & familia, quæ non tam communitatem, quàm partem communitatis efficiunt.
11. Non ideo tamen à ratione legis excludimus illa statuta, quæ proximè non totam communitatem, aut singulas illius partes, sed unam aliquam partem, aut societatem in communitate conten-

tam concernunt: uti sunt leges vèdigalium pro augendo Principis ærario, leges in favorem Clericorum, Religiosorum, pupillarum, militum, &c. late: nam & istæ ultimato, per se, & ab ininfeco bonum commune respiciunt; totiusque communitatis vel maximè interest ejusmodi leges condi & servari.

Causa efficiens legis est una, vel plures personæ habentes auctoritatem publicam, & partem jurisdictionis, ut habet S. D. a. 3. Nimirum qualis est ordo finium, talis est ordo efficientium, cum ergo finis legis sit bonum commune & publicum, etiam ille, qui legem condit, debet polere potestatem publicam: quam habet vel ipsa communitas, vel unus, aut plures gerentes personam curamque communitatis. Unde non cujuslibet ratio est factiva legis, inquit S. D. a. 3. sed ejus, qui habet præceptivam potestatem, & quidem jurisdictionis. Nam potestas præceptiva alia est economica & dominativa, alia politica & jurisdictionis. Illa economica & dominativa ad præceptum sufficit: ad imponendam vero legem politica & jurisdictionis requiritur, & quidem ut dictum, suprema; siquidem legislatio actus est supremi imperii.

§. III.

Legis definitio & divisio.

Definitur Lex à S. D. a. 4. *Lex est ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.* Cujus definitionis bonitas liquet ex antè dictis, & enumeratione causarum, quæ inibi sufficienter continentur. Dicitur ergo primò *Ordinatio*, quo significatur causa & effectus formalis, qui est subditos dirigere & ordinare in finem ultimum felicitatis, adeoque lex ipsa formaliter constituit in actu ordinativo & intimativo, h. e. imperio; & quidem secundò *rationis* practicæ, quo indicatur subjectum legis, quod est intellectus practicus; tertio dicitur, *ad bonum commune*, quod est legis causa finalis: & quartò *ab eo qui curam communitatis habet*; ubi denotatur causa efficiens. Denique *promulgata*, juxta illud Gratiani in c. 1. *istis temporalibus*; dist. 4. *Leges instituantur, cum promulgantur.* Nempe Lex publicum & commune præceptum est: sed hoc sine publicâ intimatione, quam promulgationem vocamus, nequit intelligi. Lex quoque ait S. D. a. 4. *imponitur aliis per modum mensuræ & regulæ*: sed regula & mensura imponitur, & actu mensuratur & regulatur, in quantum mensurato applicatur; ergo etiam Lex in tantum aliis imponitur, illoque actu mensuratur, in quantum applicatur: sed applicatur promulgando: ergo. Est igitur quòd priusquam Lex promulgetur, inchoatam quandam, radicalem & incompletam virtutem obligandi ac regulandi à voluntate Legislatoris accipiat, quòd tamen formalem & perfectam efficaciam obligandi habeat, hoc promulgatio debet.

Varia sunt legis divisiones; Primò Lex potest dividi in Divinam & humanam. Divina in naturalem, & positivam: positiva in veterem & novam: humana in Ecclesiasticam, & Civilem.